વિશ્વમાં થઇ રહેલી ગ્લોબલ વોર્મિંગની અસર સામે નવી નીતિઓ ઘડવામાં ગુજરાત અગ્રેસર

ગ્લોબલ વોર્મિંગ સામેની વૈશ્વિક લડાઇમાં ગુજરાત મોખરે : એશિયા ખંડમાં 'ક્લાયમેટ ચેન્જ' વિભાગ શરૂ કરનાર ગુજરાત પ્રથમ

૨૦૨૨માં નીતિ આયોગ દ્વારા પ્રકાશિત એનર્જી એન્ડ ક્લાઈમેટ ઈન્ડેક્સમાં ભારતના તમામ રાજ્યોમાં ગુજરાતને તાજેતરમાં પ્રથમ સ્થાન મળ્યું

આપણે સૌ આજે બદલાતા વાતાવરણની અસરો અનુભવી રહ્યાં છીએ. ક્યારેક અતિશય ઠંડી તો ક્યારેક અતિશય ગરમી અને ક્યારેક વધુ વરસાદ તો ક્યારેક અસામાન્ય વરસાદ તેમજ ક્યારેક વાવઝોડા અને વંટોળની સ્થિતી સર્જાય છે. આ બધી ઘટનાઓ હવે સામાન્ય બનતી જઈ રહી છે. આપણે સૌ જાણીએ છીએ કે આ બધી સમસ્યાઓના મૂળમાં ગ્લોબલ વોર્મિંગ રહેલું છે. જેને કારણે આ ક્લાઈમેટ ચેન્જની સ્થિતી આજે વિશ્વ ભરમાં છેલ્લા કેટલાક વર્ષો થી અનુભવાઈ રહી છે. આ ક્લાઈમેટ ચેન્જ સામે રક્ષણ મળે તથા આવનાર પેઢીને સારું ભવિષ્ય મળે તે માટે પણ સરકાર પ્રતિબદ્ધ છે. ગુજરાતના સક્રિય અભિગમના ભાગરૂપે, વર્ષ ૨૦૦૯માં ગુજરાતના તત્કાલિન મુખ્યમંત્રીશ્રી અને હાલના વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ક્લાયમેટ ચેન્જના સ્વતંત્ર અલાયદા વિભાગની સ્થાપના કરવાનો નિર્ણય જાહેર કર્યો હતો. ક્લાઈમેટ ચેન્જની અસર સામે લડવા આ મુજબના સ્વતંત્ર વિભાગની રચના કરનાર ગુજરાત સમગ્ર એશિયા ખંડમાં પ્રથમ સ્થાને છે.

ક્લાઇમેટ ચેન્જ પર ગ્રીન બજેટ માં રૂ.૯૦૦૦ કરોડની જોગવાઇ : આ પ્રવૃતિને વેગ આપવા વિવિધ વિભાગો સાથે ભાગીદારી :

છેલ્લા ૫ વર્ષથી, આ વિભાગ ક્લાઈમેટ ચેન્જ અનુકૂલન અને શમનને લગતી વિવિધ વિભાગોની પ્રવૃતિઓનું સંકલન કરીને ગુજરાતનું ગ્રીન બજેટ રજૂ કરી રહ્યું છે. વર્તમાન નાણાકીય વર્ષના બજેટમાં રાજ્ય સરકારના અન્ય ૧૯ વિભાગો દ્વારા ક્લાઈમેટ ચેન્જ સ્કીમ હેઠળ રૂ. ૯૦૦૦ કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે. ક્લાઈમેટ ચેન્જ માટે સેન્ટર ઓફ એક્સેલન્સ સ્થાપવા માટે ગુજરાત યુનિવર્સિટીની પસંદગી કરવામાં આવી છે. ક્લાઈમેટ ચેન્જ ડિપાર્ટમેન્ટે યુનિસેફ, GIZ અને ICLEI જેવી વિવિધ આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ સાથે પણ ક્લાઈમેટ ચેન્જ પર વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરવા ભાગીદારી કરી છે.

દેશની ખ્યાતનામ સંસ્થાઓ દ્વારા ક્લાઈમેટ ચેન્જ ઈમ્પેક્ટ્સ એન્ડ રિસર્ચ પર અધ્યયન :

ક્લાઈમેટ ચેન્જ વિભાગ IIM, અમદાવાદ, IIT, ગાંધીનગર, CEPT, GERMI, આણંદ કૃષિ યુનિવર્સિટી, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, M.S યુનિવર્સિટી વગેરે સહિત ગુજરાત રાજ્યની પ્રખ્યાત સંશોધન અને શૈક્ષણિક સંસ્થાઓને વિવિધ ક્લાઈમેટ ચેન્જ માટેના રિસર્ચને સમર્થન આપી રહી છે. ગુજરાત SAPCC રાષ્ટ્રીય માર્ગદર્શિકા સસ્ટેનેબલ ડેવલપમેન્ટ ગોલ્સ (SDGs), પેરિસ કરાર અને પંચામૃત માટે ભારતના રાષ્ટ્રીય નિર્ધારિત યોગદાન (INDC) સાથે સંકળાયેલ છે.

● ૨૦૨૨માં નીતિ આયોગ દ્વારા પ્રકાશિત એનર્જી એન્ડ ક્લાઈમેટ ઈન્ડેક્સમાં ભારતના તમામ રાજ્યોમાં ગુજરાતને તાજેતરમાં પ્રથમ સ્થાન મળ્યું છે.

રિન્યુએબલ ઉર્જામાં અગ્રેસર ગુજરાત : પવન ઉર્જા અને સૌર ઉર્જામાં દેશમાં બીજું સ્થાન

પવન ઊર્જાની ઝાંખી : ગુજરાત દ્વારા વર્ષ ૧૯૯૩–૯૪ માં દેશની સૌ પ્રથમ પવન ઊર્જા નીતિ જાહેર કરવામાં આવેલ. સમગ્ર ભારતમાં ૩૧ ઓગસ્ટ–૨૦૨૨ ની સ્થિતિએ ૪૧૨૦૪.૬૮ મે. વો. ક્ષમતા ના વિન્ડ પાવર પ્રોજેક્ટો સ્થાપવામાં આવેલ છે. જે પૈકી ૯૫૬૬.૩૬ મે. વો. ની ક્ષમતા સાથે ગુજરાત નું યોગદાન બીજા સ્થાને છે. જે આશરે ૨૩.૨% જેટલુ થાય છે.

સૌરઊર્જાની ઝાંખી : ગુજરાત દ્વારા વર્ષ ૨૦૦૮–૦૯માં દેશની સૌ પ્રથમ સૌરઊર્જા નીતિ જાહેર કરવામાં આવેલ. સમગ્ર ભારતમાં ૩૧ ઓગસ્ટ–૨૦૨૨ ની સ્થિતિએ ૫૯૩૦૨.૭૦ મે. વો. ક્ષમતા ના સૌર પાવર પ્રોજેક્ટો સ્થાપવામાં આવેલ છે. જે પૈકી ૮૦૭૫.૨૧ મે. વો. ની ક્ષમતા સાથે ગુજરાત નું યોગદાન બીજા સ્થાને છે. જે આશરે ૧૩.૬. જેટલુ થાય છે.

રિન્યુએબલ ઉર્જા ક્ષેત્રે પ્રોત્સાહન આપવા રાજ્ય સરકારની વિવિધ યોજનાઓ :

- **સરકારી ઈમારતો ઉપર સોલાર રૂફટોપ સિસ્ટમ બેસાડવાની યોજના :** ગુજરાત સરકારની કલાઈમેટ ચેન્જ પોત્સાહક નિતીના કારણે આજે ગુજરાત સમગ્ર દેશમાં સોલાર રૂફટોપમાં ૧૯૩૭ મેગાવૉટ ક્ષમતા સાથે અગ્રેસર છે. સમગ્ર ગુજરાતમાં અત્યાર સુધી અંદાજે ૧૭૭૧ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ અને આરોગ્ય કેન્દ્ર જેવી કે કલેક્ટર/મામલતદાર કચેરી, આરટીઓ કચેરી, ટ્રેઝરી ઓફિસ, સરકારી કોલેજો, કોર્ટ સંકુલ, પોલીસ સ્ટેશન, સરકારી સિવિલ હોસ્પિટલો, પ્રાથમિક આરોગ્ય કેન્દ્ર વગેરે ઈમારતો પર કૂલ ૪૦૫૯૦ કિલોવૉટ ક્ષમતાની સોલાર રૂફટોપ સિસ્ટમ લગાવવામાં આવેલ છે.
- **સંસ્થાકીય બાયોગેસ પ્લાન્ટ માટે સબસીડી યોજના:** સંસ્થાકીય બાયોગેસ પ્લાન્ટ યોજના હેઠળ રાજ્યમાં આવેલ ગૌશાળા/ પાંજરાપોળ/ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ/ ચેરિટેબલ અને ધાર્મિક ટ્રસ્ટો / હોટલ/ પ્રાઈવેટ ડેરીઓ/ એગ્રોફૂડ પ્રોસેસીંગ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ/ કો-ઓપરેટીવ સુગર ઈન્ડસ્ટ્રીઝની લાભાર્થી તરીકે પસંદગી કરવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ બિન નફાકીય સંસ્થાઓને બાયોગેસ પ્લાન્ટની કિંમતના ૭૫% અને નફાકીય સંસ્થાઓને બાયોગેસ પ્લાન્ટની કિંમતના ૫૦% સબસીડી આપવામાં આવે છે.

વિશ્વાસથી વિકાસયાત્રા

- **ગુજરાતની સરકારી પ્રાથમિક શાળાઓમાં ઊર્જા કાર્યક્રમ પંખાઓ બેસાડવા ની યોજના :** આ યોજના અંતર્ગત વર્ષ: ૨૦૧૭-૧૮ થી અત્યાર સુધીમાં કુલ ૭૬૦૧૬ પંખા, ગુજરાતનાજુદા જુદા કુલ ૨૦ જિલ્લાઓની ૮૭૬૯ શાળાઓમાં લગાવવામાં આવેલા છે.
- **ગુજરાતની સરકારી પ્રાથમિક શાળાઓમાં ઊર્જા કાર્યક્રમ એલ.ઈ.ડી. ટ્યુબલાઈટ બેસાડવાની યોજના:** આ યોજના અંતર્ગત વર્ષ: ૨૦૧૭-૧૮ થી અત્યાર સુધીમાં કુલ ૧૧૫૪૩૪ ટ્યુબલાઈટ, ગુજરાતના જુદા જુદા કુલ ૨૩ જિલ્લાઓની ૧૧૬૯૦ શાળાઓમાં લગાવવામાં આવેલ છે.
- **પ્લાસ્ટિક કચરાના વ્યવસ્થાપન યોજના:** પ્લાસ્ટિક કચરાના વ્યવસ્થાપન માટે ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં સખી મંડળની બહેનોને પ્રતિ કિલો રુ. ૧૦/- ની પ્રોત્સાહક રકમ આપવાની યોજના રૂ. ૫૦ લાખની જોગવાઈ સાથે ૨૦૨૧-૨૨ થી અમલમાં મૂકેલી છે અને ઓગસ્ટ ૨૦૨૨ના અંત સુધીમાં ૮૫ ટન પ્લાસ્ટિક કચરાના એકત્રીકરણ માટે પ્રોત્સાહક રકમનું વિતરણ કરવામાં આવ્યું છે.
- **સોલાર વોટર હિટીંગ સિસ્ટમ:** GEDA દ્વારા વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ થી રાજ્યમાં આદિવાસી વિસ્તારોની સરકારી છાત્રાલયોમાં સોલાર વોટર હીટિંગ સિસ્ટમ સ્થાપિત કરવાનું શરૂ કરવામાં આવ્યું હતું. ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ એજન્સી દ્વારા ૧૦૦% સરકારી સહાયથી કુલ ૫૪૦ હોસ્ટેલ બિલ્ડીંગ માં કુલ ૧૯,૮૨,૫૦૦ લિટર પ્રતિ દિવસ ક્ષમતાની સોલાર વોટર હિટીંગ સીસ્ટમ અંદાજીત રૂ.૨૯.૨ કરોડના ખર્ચે બેસાડવામાં આવેલ છે.
- **લાકડા આધારીત સુધારેલ સ્મશાનભઠ્ઠી બેસાડવાની સહાય યોજના :** આ યોજના અંતર્ગત ગ્રામ પંચાયત / તાલુકા પંચાયત / નગરપાલિકા / મહાનગર સેવાસદન હસ્તક ના સ્મશાન ગૃહોમાં વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭ થી અત્યાર સુધી મા કુલ ૫૬૫૦ સુધારેલ સ્મશાન ભઠ્ઠી બેસાડવામા આવેલી છે.

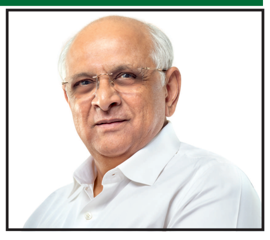

- **બેટરી સંચાલિત ઈલેક્ટ્રિકદ્વિ-ચકીય વાહન માટે વિદ્યાર્થીઓને સબસિડી:** ગુજરાત રાજ્યનાશહેરી વિસ્તારોમાં પરિવહન માટે બેટરી સંચાલિત વાહનોના ઉપયોગથી પેટ્રોલિયમ પેદાશોની બચત થાય છે તેમજ પર્યાવરણની જાળવણી થાય છે.

ધો ૯ થી ૧૨ના વિદ્યાર્થીઓ અને કોલેજના વિદ્યાર્થીઓને લિથિયમ-આયન બેટરીસંચાલિત ઈલેક્ટ્રિક દ્વિ-ચકીય વાહન માટે વાહન દીઠ રૂ ૧૨૦૦૦.ની સબસિડી આપવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૧૫-૧૬ થી કુલ ૩૭૯૬૮ વિદ્યાર્થીઓને રૂ. ૩૯.૬૫ કરોડની સબસિડી આપવામાં આવેલી છે.

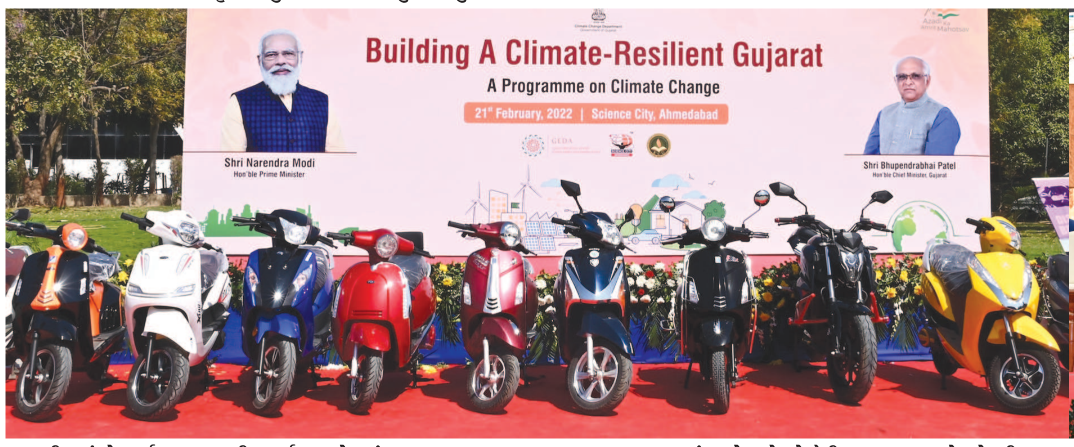

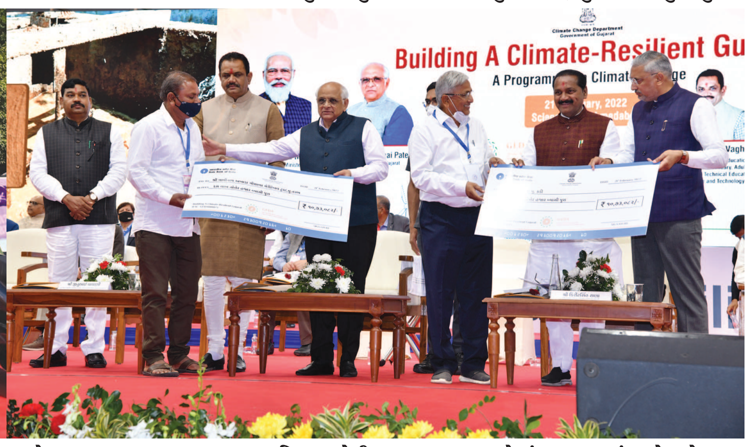

સરકારની ક્લાઈમેટ ચેન્જ નીતિના ઉત્કૃષ્ટ પરિણામો- સિધ્ધિઓ- ઉપલબ્ધીઓ

- સમગ્ર એશિયા ખંડમાં ક્લાઈમેટ ચેન્જ માટે અલાયદા વિભાગની સ્થાપના કરનાર ગુજરાત પ્રથમ રાજ્ય છે. ક્લાઈમેટ ચેન્જ વિભાગ ક્લાઈમેટ ચેન્જના અનૂકુલન અને શમન માટેની વિવિધ નીતિઓ અને યોજનાઓ પર કામ કરી રહ્યું છે.
- ૨૦૨૨માં નીતિ આયોગ દ્વારા પ્રકાશિત એનર્જી એન્ડ ક્લાઈમેટ ઈન્ડેક્સમાં ભારતના તમામ રાજ્યોમાં ગુજરાતને તાજેતરમાં પ્રથમ સ્થાન મળ્યું છે.
- ક્લાઈમેટ ચેન્જ વિભાગ હસ્તક ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ એજન્સી (જેડા) દ્વારા રિન્યુએબલ એનર્જી ક્ષેત્રે ઉત્કૃષ્ટ પ્રદર્શન કરવા બદલ નવીન અને પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જાના કેન્દ્રીય રાજ્ય મંત્રી ભગવંત ખુબાના હસ્તે એસોસીએશન ઓફ રિન્યુએબલ એનર્જી ઓફ સ્ટેટ (AREAS) દ્વારા હાંસલ કરેલ કૂલ છ એવોર્ડ

૧. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમ્યાન પ્રથમ ક્રમની સૌથી વધારે પવન ઊર્જા વધારાની ક્ષમતા માટે.
૨. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માટે દ્વિતિય ક્રમની સૌથી વધારે પવન ઊર્જાની 'સ્થાપિત ક્ષમતા' માટે.
૩. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમ્યાન દ્વિતિય ક્રમની સૌથી વધારે સૌર ઊર્જા વધારાની ક્ષમતા માટે.
૪. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ માટે દ્વિતિય ક્રમની સૌથી વધારે પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જાની 'સ્થાપિત ક્ષમતા' માટે.
૫. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમ્યાન દ્વિતિય ક્રમની સૌથી વધારે પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જા વધારાની ક્ષમતા માટે.
૬. વર્ષ ૨૦૨૧-૨૨ દરમ્યાન દ્વિતિય ક્રમની સૌથી વધારે પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જા જનરેશન માટે.

- ગુજરાતરાજ્યને વિન્ડ સેક્ટરમાં ઉત્તમ કામગીરી માટે ઘણા એવોર્ડસ મળ્યા છે. હાલમાંજ ભારત સરકારના ઉર્જા અને નવીન અને બિનપરંપરાગત ઉર્જાના માનનીય મંત્રીશ્રી આર.કે. સિંઘદ્વારા૧૫મી જૂન ૨૦૨૨ ના રોજપવન ઉર્જા ક્ષેત્રે વર્ષ ૨૦૨૧ માટે સૌથી વધુ સ્થાપિત ક્ષમતા માટે શ્રેષ્ઠ પ્રદર્શન કરતી રાજ્ય નોડલ એજન્સી તરીકે ગુજરાત ની ગુજરાત ઉર્જા વિકાસ એજન્સી (જેડા), ગાંધીનગરને એવોર્ડ આપવામાં આવેલ હતો.